

УДК 364

Кравченко О. О.

кандидат педагогічних наук, доцент,
декан факультету соціальної та психологічної
освіти Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті висвітлено зміст професійної підготовки соціальних працівників у Скандинавських країнах із виокремленням загальних рекомендацій для вітчизняної соціальної освіти. Встановлено, що важливим аспектом вищої освіти Швеції, Нідерландів, Фінляндії є принцип «академічної свободи», який має 4 статуси: свобода університету у визначенні змісту навчальних планів та освітніх програм; свобода факультету із визначення змісту дисциплін; свобода викладача із визначення змісту свого курсу; свобода студента у виборі дисциплін і спеціалізації.

Ключові слова: освіта, соціальний працівник, стандарт вищої освіти, навчання.

В статті освещено содержание профессиональной подготовки социальных работников в Скандинавских странах с выделением общих рекомендаций для отечественной системы социального образования. Важным аспектом высшего образования Швеции, Нидерландов, Финляндии является принцип «академической свободы», который имеет 4 уровня: свобода университета в определении содержания учебных планов и образовательных программ; свобода факультета по определению содержания дисциплин; свобода преподавателя в определении содержания своего курса; свобода студента в выборе дисциплин и специализации.

Ключевые слова: образование, социальный работник, стандарт высшего образования, обучение.

In the article the content of the training of social workers in the Nordic countries with distinguishing general recommendations for national social education. Established that an important aspect of higher education in Sweden, the Netherlands, Finland is the principle of "academic freedom" which has 4 statuses: University of freedom in determining the content of curricula and educational programs; freedom of the faculty of determining the content of courses; Freedom teacher of determining the content of his course; student freedom in the choice of subjects and specialization.

Key words: education, social worker, higher education and training.

В умовах євроінтеграційних процесів актуальними є дослідження кращих європейських практик щодо підготовки фахівців соціальної сфери. Адже, трансформаційні зміни в Україні вимагають підготовки висококваліфікованих соціальних працівників з акцентом на динамічність, мобільність, адресність, здатних бути провідниками якісних змін, агентами людиноорієнтованої соціальної політики.

Трансформаційні процеси торкаються не лише сфери вищої освіти, а й соціальної політики у напрямі соціального обслуговування, що й актуалізує необхідність перегляду та оновлення змісту підготовки фахівців соціальної сфери. Наразі, згідно імплементації Закону України «Про вищу освіту» при Міністерстві освіти і науки України проводиться розробка державних стандартів за спеціальністю «Соціальна робота», а вузи у межах наданої автономності працюють над змістом освітніх програм та над обґрунтуванням спеціалізацій. Це передбачає надзвичайну відповідальність вузів, адже від змісту й спрямованості освітніх програм, навчальних предметів та навчальних практик залежить підготовка фахівця, який повинен бути конкурентноспроможним, компетентним у наданні соціальних послуг людям, які потребують допомоги.

Соціальна робота, згідно визначення Європейської Асоціації Шкіл соціальної роботи, – академічна дисципліна та професійна діяльність, яка сприяє соціальним змінам та розвитку, соціальній єдності, а також наснаженню та незалежності людей, залучає окремих фізичних осіб, групи, та суспільні структури

до вирішення проблем осіб, сімей що перебувають в складних життєвих обставинах та покращення якості їх життя та добробуту, на засадах принципів соціальної справедливості, дотримання прав людини, колективної відповідальності та поваги, протидіє факторам соціального виключення.

Міжнародна Федерація соціальних працівників ставить такі завдання: сприяти розвитку соціальної роботи як професії; активізувати участь соціальних працівників у формуванні і реалізації соціальної політики держав; розширювати і поглиблювати освітні програми спеціальності «Соціальна робота»; постійно впроваджувати її цінності і професійні стандарти; сприяти співпраці соціальних працівників усіх країн; установлювати і підтримувати відносини з міжнародними організаціями, що займаються питаннями соціального розвитку і добробуту; удосконалювати систему соціальної освіти [2].

У цьому руслі на сучасному етапі розвитку вітчизняної соціальної освіти необхідним є дослідження зарубіжного досвіду підготовки соціальних працівників. Цей аспект став предметом дослідження О. Безпалько, Н. Горішної, С. Кубіцького, А. Кулікової, В. Поліщук, Л. Романовської, Т. Семигіної, М. Сюсько, С. Шепелюк та ін. Власне, основна увага дослідників зосереджена на соціальній освіті у США, країнах Західної Європи.

Метою статті є вивчення змісту професійної підготовки соціальних працівників у Скандинавських країнах (Швеція, Фінляндія, Нідерланди), пропозиції загальних рекомендацій для вітчизняної соціальної освіти.

Важливу роль у підтриманні світових стандартів підготовки соціальних працівників у зарубіжних країнах відіграє Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи, однією з найважливіших функцій якої є експертна оцінка національних програм навчання соціальних працівників. Асоціація тісно співпрацює з ООН та Міжнародною організацією праці.

Вони організують різні міжнародні конференції, сприяють укладенню довготермінових угод про співпрацю між школами соціальної роботи багатьох країн, які передбачають обмін студентами та викладачами, розробку спільних навчальних планів та програм з окремих навчальних курсів, обмін літературою, реалізацію спільних дослідницьких проектів.

Європейська система освіти у сфері соціальної роботи у більшості складалася під впливом громадянських ініціатив, суспільних рухів, які були носіями певних ідеологій. У цій системі окреме місце належить досвіду Скандинавських країн. Освітня практика цих країн – від дошкільної до вищої – на сьогодні має статус «кращої» і як освітній феномен стає предметом дослідження для науковців.

У *Швеції* система соціальної освіти почала формуватися у першій половині ХХ ст. шляхом діяльності так званих груп «НСЛ» при вищих соціальних школах (НСЛ означає «навчання по соціальній лінії»). У післявоєнний період розвиток йшов по шляху достатньо жорстко структурованих форм роботи на ієрархічно організованих робочих місцях і в рамках відповідних структур. У кінці 70-х рр. в університетах з'явилася навчальна дисципліна «соціальна робота».

Згодом був створений Міжнародний дослідницький Центр з проблем суспільного добробуту. Тут вивчають ідеї і соціальний досвід усіх країн світу, скандинавські традиції і дають рекомендації практичним соціальним працівникам. Діяльність Центру зосереджена на наступних завданнях: головні механізми і фактори для розвитку суспільства добробуту; екологічні і біологічні умови для високої якості людського життя; роль праці у створенні суспільства добробуту; роль участі громадян і демократичних інститутів у створенні суспільства добробуту; роль інтелектуалів у створенні суспільства добробуту; роль мистецтва у розвитку суспільства добробуту; етика суспільства добробуту [9].

Система підготовки соціальних працівників має багаторічну історію і досвід та класифікується за різними спеціалізаціями. На цей момент у Швеції нараховується близько 8 навчальних закладів в яких ведеться підготовка соціальних працівників. Найбільш авторитетними центрами з підготовки фахівців соціальної роботи є Стокгольмський університет (Stockholmsuniversitet) та Люндська школа соціальної роботи, що входить до складу Люндського університету (Lundsuniversitet).

Структура підготовки майбутніх соціальних працівників у Швеції визначається Національною колегією з питань соціальної роботи та громадського управління (The National Board of Education for Social Work and Public Administration). Кожна школа чи факультет соціальної роботи у Швеції розробляє свій навчальний план згідно з освітніми стандартами та навчальними програмами, що затверджені Національною колегією.

Навчальний процес складається з 3 курсів: 1–2 семестри – студенти вивчають предмети, що знайомлять їх із цілями, змістом, методами навчання, професією. Мета цих курсів – надати студентам можливості обміркувати свій вибір предметів і професійної спеціалізації. У 3–4 семестрі студенти

вивчають основи психології, юриспруденції, політології, економіки, статистики, знайомляться з соціальною політикою та методами соціальної роботи. 5 семестр – практична робота протягом 20 тижнів. Після практики – трисеместровий поглиблений теоретичний курс із різних напрямків соціальної роботи.

Розглянемо підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми та молоддю у Швеції, що відбувається поступово протягом всього періоду навчання – три з половиною роки [8, с. 155].

Перший ступінь – основний курс, розрахований на 4 семестри (2 роки), дає загальну теоретичну базу професії, включає вивчення теорії соціальної роботи, методів соціальної роботи, основ загальної психології та вікової психології, соціології, політології, соціальної політики, юриспруденції та ін. Студент повинен успішно скласти іспити та 120 ЕСТБ, щоб бути допущеним до «польової роботи» (практичної роботи) – другого ступеня підготовки.

Другий ступінь – практична робота, яку студенти проходять у п'ятому семестрі, триває 20 тижнів та є безперервною. Метою практичної роботи, по-перше, є перетворення теоретичних знань у систему професійних умінь і навичок, практичне оволодіння професійними функціями. Практика проводиться в умовах, наближених до тих, у яких доведеться працювати випускнику. Студенти, які обрали спеціалізацію «Соціальна робота з дітьми та молоддю», проходять практику у закладах соціальної служби для дітей та молоді. Також практична робота має на меті розділення базових теоретичних курсів з основ соціальної роботи та курсів поглибленого вивчення спеціалізації.

Третій ступінь – поглиблені теоретичні курси з різних напрямків спеціалізації у 6–7 семестрах. До таких курсів належить «Соціальна робота з дітьми та молоддю», він вивчається у шостому семестрі, адже вимагає глибоких попередніх знань з основ соціальної роботи, педагогіки та психології, зокрема вікової, практичних навичок роботи, отриманих під час польової практики. Курс триває 20 тижнів, під час яких студент отримує 20 шведських балів, що дорівнює 30 ЕСТБ.

Цей курс складається із двох частин. Перша частина має теоретичне спрямування, у межах якої студенти вивчають вікові особливості розвитку дітей і молоді та специфіку соціальної роботи залежно від цих особливостей. Водночас студент розпочинає вивчення методології наукових досліджень. Навчання проходить у таких формах: лекція, семінари, робота в групах, тренінги. Друга частина – індивідуальна письмова робота, яка є обов'язковою і являє наукове дослідження з теми обраної студентом під керівництвом наукового керівника. Наукову роботу необхідно захистити у присутності інших студентів та викладачів.

При завершенні вивчення курсу студенти складають іспит, який включає письмовий тест та усну відповідь екзаменатору [7].

Цілі різних курсів навчання викладені в Положенні про вчені ступені. Усі курси й навчальні програми повинні також дотримуватися навчального плану, затвердженого певним університетом або університетським коледжем. Існують два види нижчих учених ступенів – *загальні й професійні*. *Професійні вчені ступені* присуджуються після завершення навчального процесу різної тривалості, що дає можливість одержати специфічні професії, наприклад, Університетський диплом з викладання в середній школі.

До числа загальних учених ступенів належать:

- *Диплом вищої школи* (högskoleexamen) за результатами навчального процесу, що дає не менше 80 шведських балів або 120 ECTS (2 роки денного навчання).

- Учений ступінь бакалавра (kandidatexamen) після одержання не менше 120 балів або 180 ECTS (не менше трьох років денного навчання), включаючи 60 балів з предмета спеціалізації, у тому числі 10 балів за дисертацію. Вимоги до бакалаврів соціальної роботи найвищі. Соціальні працівники мають отримати не менш 140 шведських балів (210 ECTS), щоб одержати диплом бакалавра.

- Учений ступінь магістра (magister-examen) після навчання, що дає не менше 160 балів або 240 ECTS (4 роки денного навчання), включаючи 80 балів з предмета спеціалізації, у тому числі 20 балів за одну дисертацію або по 10 балів за дві дисертації.

Таким чином, підготовці соціальних працівників у вищій системі Швеції відводиться значне місце. Підготовка спеціалістів соціальної роботи та соціального захисту проходить у більшості університетів на високому рівні. Вимоги до абітурієнтів та студентів факультетів соціальної роботи та соціального захисту одні з найвищих серед усіх спеціальностей [4].

У системі соціального захисту *Нідерландів* [5] існує два рівні освіти: професійна середнього та професійна вищого рівнів. На середньому рівні є такі різновиди: вища середня професійна освіта (короткий курс); вища середня професійна освіта (подовжений курс); навчання спеціальності (практикум).

Для короткого курсу не встановлено вимоги щодо попередньої освіти. Він може бути різної тривалості й дає студентам можливість зорієнтуватись у виборі. Студенти відвідують школи п'ять разів на тиждень. Після закінчення цього курсу передбачено перехід до вищої середньої професійної освіти або до практики.

Для отримання вищої середньої професійної освіти необхідно мати початкову, вищу середню або передпрофесійну освіту. Програма навчання серед широкого напрямку передбачає персональні соціальні послуги тощо. Програма розрахована на три-чотири роки, включаючи практику в компанії або установі.

Міністерство освіти фінансує Державний інститут професійної освіти з догляду й добробуту, послуг та здоров'я. Він організує навчальні програми, в рамках яких студенти відвідують школу в середньому один раз на тиждень і працюють мінімум 16 годин на тиждень у будинках для старих, інтернатах, психіатричних закладах.

Схарактеризуємо існуючі спеціалізації:

Догляд удома. Дворічна програма, спрямована на побутове й соціальне обслуговування. Вона передбачає спеціалізацію в таких галузях: особистий і соціальний розвиток; побутове обслуговування; фізичний догляд і допомога; надання підтримки в розв'язанні проблем. Практична робота є визначальною й займає один-два дні на тиждень.

Соціально-культурна робота. Трирічна програма, спрямована на здобуття вмінь, необхідних для культурної діяльності. Передбачає спеціалізацію в таких галузях: особисте й соціальне навчання (наприклад, соціалізація, нестандартна поведінка, родина та інші різновиди спільного проживання); орієнтація соціально-культурної роботи (наприклад, професійні стосунки, визначення соціальних потреб, оцінка соціальних потреб, оцінка потреб цільових груп); складання програм (розробка освітніх програм, професійний добір); консультативна практика; робота в організації (комунікативні навички, фінансове управління, участь у розвитку політики). Програма включає 40 тижнів практики.

Соціально-педагогічна робота. Трирічна програма, що спрямована на надання навичок у галузі догляду за дітьми, інвалідами й старими. Передбачає такі спеціалізації: особисте й соціальне навчання (наприклад, соціалізація, нестандартна поведінка, родина та інші різновиди спільного проживання); спеціалізація загального характеру (професійна етика, забезпечення обговорення); консультування (включно групове); робота в організації (комунікативні навички, міжнаціональні стосунки). Перший і третій роки навчання переважно теоретичні, другий – практичний.

У Нідерландах існує два типи вищої освіти: університети, що готують до незалежної наукової роботи в академічних і професійних наукових закладах, і професійні вищі школи, які дають прикладну освіту, знання й навички, необхідні для конкретного фаху. В обох типах закладів передбачено чотири роки навчання.

Після першого року студенти складають перехідний іспит, а після четвертого – випускний. Під назвою «Поведінка і суспільство» нідерландські інститути вищої професійної освіти впровадили програми в галузі культурно-соціальної роботи, соціальної роботи й соціального забезпечення, кадрової політики й людських ресурсів, арт-терапії, драмо-терапії, а також (у рамках навчання викладачів) педагогіки для керівників, загальної педагогіки. Інститути реалізують одну або кілька таких програм. Усього в соціальному секторі передбачено зайняти кожного восьмого випускника за такою кваліфікацією: соціальна робота й підтримка, соціально-правнична допомога, соціально-педагогічна допомога.

Соціальна робота й підтримка передбачає працю загального характеру: юридична соціальна робота (захист дітей, умовне звільнення з ув'язнення й опікування після нього); турбота про інвалідів та їхні родини; соціальна робота з молоддю (включно дитячий телефон); робота зі старими; робота з жінками (соціальні й психологічні проблеми); допомога етнічним меншинам (культура, працевлаштування, ведення господарства).

Соціально-юридична допомога передбачає спеціалізацію соціального працівника з законодавства, що регулює соціальні стосунки між державою і громадянами, а також громадян між собою.

Випускник з фаху «соціально-педагогічна допомога» має спеціальність з надання допомоги індивідам і групам людей, котрі тривалий період мають особисті проблеми або проблеми з найближчим оточенням (наприклад, родинам, які мають дітей із розумовою недостатністю, осіб з емоційними або психічними розладами, пов'язаними з наркотиками). Фахівці працюють із клієнтами вдома або в закладах соціального захисту.

Усі програми розраховані на чотири роки по 42 тижні, приблизно по 40 навчальних годин на тиждень. Можливе навчання з частковою або повною зайнятістю мінімум 18 годин на тиждень.

Спеціалізація з фаху «соціальна робота й підтримка» передбачає засвоєння таких навчальних програм: загальне й теоретичне вивчення предметів, що відповідають фаху соціального працівника, правове й соціальне забезпечення, психологія, психопатологія, соціологія, економіка, а також психосоціальна допомога, консультування й інформація, реєстрація й ідентифікація потреб (кодування соціальної допомоги, навички роботи в спеціалізованих закладах).

Спеціалізація з фаху «соціально-юридична допомога» передбачає засвоєння програм з юридичних предметів (законодавство соціального забезпечення, закони про працю, житло, приватну власність, а також щодо захисту інтересів споживача тощо); систематичний розгляд проблем і здійснення контролю (методи ведення бесіди, соціальне посередництво в сфері праці і зобов'язань), а також такі предмети, як економіка, психологія, соціальна філософія.

Фах «соціально-педагогічна допомога» передбачає засвоєння програм із методологічного навчання (працюючі методології, спостереження і звітність, професійні проблеми, методи спілкування, розв'язання конфліктів, міжкультурне спілкування); навчальних програм, орієнтованих на ознайомлення з творчими процесами, театром, аудіовізуальним навчанням тощо; з теоретичними проблемами людини й суспільства, соціалізації, теоріями систем і комунікативними теоріями, законодавством, аналізом та дослідженнями політики тощо. Навчання передбачає також практичні заняття, письмову роботу, факультативні модулі, випускні іспити та заключну дискусію.

Загалом у професійній вищій освіті спостерігається практична спрямованість поряд із теоретичним навчанням, тобто навчання користуватися отриманими знаннями на практиці, що сприяє професійному росту студентів, оскільки саме завдяки практичній підготовці відбувається засвоєння цінностей соціальної роботи, перетворення їх в мотиви професійної діяльності, формується професійна свідомість і самосвідомість.

Наступним аспектом виступає опір на креативні предмети і способи навчання, які стимулюють професійний розвиток. Далі – це інноваційні методи навчання, а саме проблемно-орієнтований метод. Згідно якого навчання відбувається в малих групах з метою вирішення тих чи інших проблемних ситуацій, запозичених із практики. Теорія у цьому випадку розглядається як засіб вирішення практичних проблем. Одночасно студенти навчаються працювати у команді, що є невід'ємним у практиці соціальної роботи. Згідно цього методу студенти пізнають теорію, вирішуючи конкретні завдання. Кожного тижня студенти проводять декілька годин у так званих *ПОН-групах (проблемно-орієнтоване навчання)*. Їм видаються роздаткові матеріали, де зібрані випадки (взяті із реальної практики соціальної роботи) для кожного тижня навчання. Так звані сім кроків включають: з'ясування випадку, обговорення того, що їм уже відомо про ситуацію, визначення і розподіл навчальних завдань (кроки 1-5). Потім у підгрупах чи індивідуально студенти намагаються виконати навчальні завдання (вдома, у бібліотеці, зустрічаючися із фахівцями) (крок 6). На початку наступної навчальної сесії студенти обговорюють набуті знання і застосовують їх на практиці [3].

Така діяльність більш мотивує студентів до навчання, тим самим набувають навички у груповій динаміці, введення дискусій, презентації результатів.

На останньому році навчання студенти працюють у малих групах (4-5 осіб) над завданнями, які їм поставили агентства практики соціальної роботи: наприклад, відобразити процедуру прийому громадян, створити інформаційний пакет для нових клієнтів, дослідити характеристики конкретної групи клієнтів тощо.

Ще одним підходом є розвиток компетентності, під якою розуміється визначені знання, навички і ціннісні установки, необхідні для вирішення певних професійних задач у певній сфері соціальної роботи. Розрізняють декілька рівнів компетентності: компетентність при роботі з клієнтом (мікрорівень), компетентність для роботи в команді (мазорівень), загальнопрофесійна компетентність (макро рівень).

При університетах діє комісія з практики соціальної роботи, яка виносить рішення рекомендаційного характеру до освітніх програм, зв'язку між університетом і організаціями та ін. Крім того здійснюється безкоштовна підготовка професійних супервізорів для студентів під час проходження практики. Це не лише покращує якість підготовки студентів у професійному аспекті, але й укріплює взаємозв'язки між вузом і спеціалістами-практиками [3].

Практична підготовка є комплексною. По-перше, університети постійно підтримують зв'язок із закладами соціальної сфери, по-друге, підготовка студентів, крім практики, яка займає 50 % навчального часу, на 1/4 насичена практичними тренінгами, вивчення теорії базується на випадках із практики. По-третє, більшість університетських викладачів має значний досвід практичної роботи, і продовжуючи

викладати, вони постійно звертаються до практичної діяльності, яку розглядають як джерело підвищення кваліфікації, професійної майстерності [6].

Постійно відбувається опитування «користувачів» освітньої програми щодо якості наданих освітніх послуг. Принцип такий «Ми тут для користувачів, а не вони для нас». Студентів постійно просять заповнити анкети відносно навчальної програми, навчального навантаження, якості викладання, матеріально-технічного забезпечення.

У *Фінляндії* [1] навчання з соціальної роботи почалося з програми отримання ступеня бакалавра гуманітарних наук у 1940-і роки. Пізніше в університетах було введено програму магістра. Впродовж багатьох років навчання соціальної роботі посідало особливе місце в системі освіти. На сьогодні нові ступені, здобуті після навчання соціальної роботи, дають більш обсяговий фах, аніж попередні програми, зважаючи на те, що на тому ж самому освітньому ґрунті випускник може працювати в різних сферах соціального забезпечення.

Існують різні рівні навчання соціальної роботи.

Нижчий (базовий) рівень навчання – навчання з програми цього рівня дає сертифікат у галузі соціальних послуг та послуг в охороні здоров'я. Воно триває 100 навчальних тижнів, 80 з яких призначені для загального базового навчання (50 – фахове, 30 – обрані предмети) і 20 для гуманітарного циклу. Цей рівень дає фах, що дозволяє надавати соціальну й медичну допомогу вдома. Початкові вимоги полягають в обов'язковій шкільній освіті. Структура і мета базового рівня були визначені на державному рівні. Навчальні плани складено в кожній школі незалежно, але з урахуванням державних стандартів. Наприклад, провідними темами у фаховій освіті є: надання підтримки розвитку особистості, головні аспекти догляду та реабілітації.

Навчання на рівні вищого коледжу – триває 140 навчальних тижнів. Тут можна спеціалізуватися з різних фахів, зокрема: викладач, соціальний консультант, консультант із соціального забезпечення людей, які потребують допомоги. Щоб уступити в заклад такого типу, студент має отримати нижчу ступінь на рівні коледжу або закінчити вищу школу. Освіта в галузі надання соціальних послуг та послуг охорони здоров'я виділена окремо.

Альтернативний рівень – загальна мета реформи на рівні альтернативних закладів полягає в створенні неуніверситетського сектора, що має більшу практичну й фахову орієнтацію, тобто в галузі соціального захисту його метою є надання студентам навичок, необхідних для розв'язання соціальних завдань, що потребують спеціальних знань, а також здібностей уведення новацій в галузь соціального захисту.

Ґрунтом професійного навчання в галузі соціальних послуг є вивчення соціології і теорії поведінки (біхевіоризм). Багато уваги також приділяють розвитку творчого мислення і практичних знань. Програма навчання дає також студентам ґрунт для науково-дослідницької роботи і для подальшого навчання на університетському рівні. В сфері соціального забезпечення можна виділити такі предмети: фінська, англійська, шведська мови, мова знаків, уміння спілкуватися, обробка даних, інформаційні технології, фізичне виховання, практичне навчання в повсякденному житті (25% часу), опікування, соціологія, педагогіка, психологія, охорона здоров'я, гуманітарні науки.

Університетський рівень – існуюча система іспитів дозволяє абітурієнту вступати до університету. Кожний факультет проводить відбір студентів за власними критеріями. Освіту з соціальної роботи провадять соціологічні факультети в шести університетах. Згідно зі ступенем, установленим Міністерством освіти, він уключає принаймні одну спеціалізацію із наступних: соціальна політика, соціальна психологія, соціологія або соціальна педагогіка.

Існує спеціальна навчальна програма для тих студентів, котрі хочуть спеціалізуватися з соціальної роботи, що включає теоретичні й практичні компоненти. Практичне навчання (4 — 5 місяців) затверджене й контрольоване університетом. Оскільки навчальний план визначено на кожному факультеті, структура навчання в різних закладах різна.

Нижче подано структуру програми навчання з соціальної політики на здобуття ступеня магістра гуманітарних наук в університеті Йоенсуу, що розрахована на 160 навчальних тижнів.

— Соціальна політика: історія соціальної політики, засадничі концепції соціальної політики, соціально-політична структура (17 навчальних тижнів); засадничі теорії людини, суспільства й держави, їх місце в політичній структурі і проблемах на мікро-, мезо- та макрорівнях (24 навчальні тижні); практика соціальної політики (40 навчальних тижнів).

— Соціальна робота: засади соціальної роботи (5 навчальних тижнів); методи соціальної

роботи (5 навчальних тижнів); практичні аспекти соціальної роботи (12 навчальних тижнів); проблеми соціальної роботи (8 навчальних тижнів).

1. Інші блоки (50 навчальних тижнів) – загальноосвітні, що включають, наприклад, мову, статистику, етику тощо.

На 90% фах соціального працівника використовують у соціальному секторі, оскільки Міністерство соціального захисту й охорони здоров'я рекомендувало мати одного соціального працівника університетського рівня на 2000 мешканців. У муніципалітетах вони відповідають: за соціальну роботу з дітьми, сім'ями, старими, непрацездатними, хворими на алкоголізм тощо; за соціальне забезпечення населення в конкретному регіоні.

Існує два моменти, на які слід звертати увагу майбутньому соціальному працівнику: по-перше, що ця професія охоплюватиме ширше коло занять, аніж це прийнято традиційно; по-друге, вона містить у собі досить широке коло вмій і знань. Соціальним працівником на рівні магістра гуманітарних наук повинен: бути фахово мотивованим; бути висококваліфікованим; мати добре розвинені сучасні мовні навички; бути здатним до новацій і створення нових можливостей; поєднувати в собі спеціальні знання з соціальної політики й соціальної роботи; створювати на високому рівні ноу-хау, виходячи з практичного досвіду; чітко усвідомлювати соціальні потреби, виходячи з інтеграційних процесів в Європі й світі.

На основі вивчення досвіду Скандинавських країн з професійної підготовки соціальних працівників виокремлено *загальні рекомендації* для можливої доцільності впровадження у вітчизняній соціальній освіті:

- створення Національної колегії чи ради з питань соціальної роботи з метою координації з розробки навчальних планів згідно з освітніми стандартами та освітніми програмами;

- необхідність проведення обґрунтованої диференціації з підготовки фахівців для незалежної наукової роботи в академічних і професійних наукових закладах, та професійних практиків для роботи за конкретним фахом;

- ширше впровадження інтегративного характеру і міждисциплінарних зв'язків при підготовці фахівців з соціальної роботи;

- вивчення питання з провадження інноваційних, креативних індивідуальних та групових форм навчання;

- перегляд підходів з проходження практики у напрямі розподілу навчального навантаження, наступності, форм роботи, захисту і звітності;

- вивчення питання впровадження супервізорів з числа фахівців закладів соціальної сфери з проходження практики студентами – майбутніми соціальними працівниками;

- перенесення акценту з аудиторної на самостійну роботу, підвищення уваги індивідуальним письмовим роботам;

- розробка дієвої системи перепідготовки викладачів.

В цілому, важливим аспектом вищої освіти Швеції, Нідерландів, Фінляндії є принцип «академічної свободи», який має 4 статуси: свобода університету у визначенні змісту навчальних планів та освітніх програм; свобода факультету із визначення змісту дисциплін; свобода викладача із визначення змісту свого курсу; свобода студента у виборі дисциплін і спеціалізації.

Отже, досвід Скандинавських країн слугуватиме обґрунтуванню теоретико-методологічних засад процесу підготовки соціальних працівників в Україні, враховуючи вітчизняні особливості та специфіку соціальної роботи.

Література:

1. Еллі Аалтонен. Система соціального захисту і соціальної освіти у Фінляндії / Еллі Аалтонен // Соціальна політика і соціальна робота. – 1998. – № 1–2. – С. 31-39.

2. Имелда Доддс. Глобальные проблемы социальной работы на международном уровне / Имелда Доддс // Социальная работа (научно-популярный журнал). – М., 2010. – № 2. – С. 54-59.

3. К. ван Дам. Некоторые особенности образования по социальной работе в Наймегене (Нидерланды) / К. ван Дам. // Журнал исследований социальной политики. – 2004. – Т. 2. – № 3. – С. 377-382.

4. Кулікова А. Є. Місце підготовки соціальних працівників у системі вищої освіти Швеції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / А.Є. Кулікова. – Луганськ, 2009.

«SOCIOПРОСТІР: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work», № 6 (2017)

«SOCIOПРОСТІР: междисциплинарный электронный сборник научных работ по социологии и социальной работе», № 6 (2017)

«SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи», № 6 (2017)

---

5. Пол де Нойер. Система соціального забезпечення в Нідерландах / Пол де Нойер // Соціальна політика і соціальна робота. – 1999. – № 2. – С. 28-39.

6. Старшинова А. В. Тенденции образования в области социальной работы: изучая европейский опыт / А. В. Старшинова // Журнал исследований социальной политики. – 2004. – Т. 2. – № 3. – С. 363-376.

7. Сюсько М. Соціальна робота в Швеції [Електронний ресурс] / М. Сюсько – Режим доступу: <http://www.academia.edu/>

8. Технології соціальної роботи: навч. посіб. / ред. А. Й. Капської. – К. Знання, 2010. – 351 с.

9. Харальд Свердер. Что такое социальное благосостояние / Харальд Свердер // Социальная политика Швеции. – Издательство «Социальная защита», 1999. – С. 27-38.